

MORTIMER J. ADLER

și

CHARLES VAN DOREN

Cum se citește o carte

Ghidul clasic
pentru o lectură inteligentă

Traducere din limba engleză
de Doru Căstăian

CUPRINS

<i>Prefață</i>	9
Partea I. Dimensiunile cititului	13
1. Activitatea și arta de a citi	15
<i>Cititul activ 16 • Scopurile cititului: a citi pentru informații și a citi pentru a înțelege 18 • Cititul ca formă de învățare: diferența dintre învățarea prin instruire și învățarea prin descoperire 21 • Profesori prezenți și absenți 24</i>	
2. Nivelurile lecturii.....	25
3. Primul nivel al lecturii: lectura elementară	29
<i>Etape în învățarea cititului 31 • Etape și niveluri 33 • Niveluri superioare ale lecturii și niveluri superioare ale educației 34 • Cititul și idealul democratic de educație 35</i>	
4. Al doilea nivel al lecturii: lectura inspecțională.....	37
<i>Lectura inspecțională I: răsfoirea sistematică sau prelectura 38 • Lectura inspecțională II: citirea superficială 41 • Despre vitezele de lectură 42 • Fixații și regresii 44 • Problema înțelegerii 44 • Rezumat asupra citirii inspecționale 46</i>	
5. Cum să fii un cititor pretențios.....	48
<i>Esența cititului activ. Cele patru întrebări pe care le pun cititorii 49 • Cum ajungem să posedăm o carte? 51 • Cele trei feluri de adnotare 53 • Formarea obiceiului de a citi 54 • De la mai multe reguli la o singură deprindere 55</i>	
Partea a doua. Al treilea nivel de lectură: citirea analitică	59
6. Clasificarea unei cărți	61
<i>Importanța clasificării cărților 62 • Ce putem învăța din titlul unei cărți 63 • Cărți teoretice vs. cărți practice 66 • Tipuri de cărți teoretice 71</i>	
7. Radiografia unei cărți	75
<i>Despre intrigi și planuri. În căutarea temei unice a unei cărți 78 • Cum stăpânim multiplicitatea? Arta de a sublinia o carte.....</i>	82 •

	<i>Artele complementare ale scrisului și cititului</i> 87 • <i>Descoperirea intențiilor autorului</i> 89 • <i>Prima etapă a lecturii analitice</i> 90	
8. A (ne) înțelege (cu) un autor	92	
	<i>Cuvinte vs. termeni</i> 92 • <i>Găsirea cuvintelor-cheie</i> 96 • <i>Cuvinte tehnice și vocabulare speciale</i> 97 • <i>Găsind înțelesurile</i> 100	
9. Aflarea mesajului unui autor	106	
	<i>Enunțuri și propoziții</i> 108 • <i>Descoperirea enunțurilor-cheie</i> 111 • <i>Găsirea propozițiilor</i> 114 • <i>Găsirea argumentelor</i> 117 • <i>Găsirea soluțiilor</i> 122 • <i>Al doilea stadiu al lecturii analitice</i> 123	
10. A critica în mod corect o carte	124	
	<i>Actul de a fi învățat, ca virtute</i> 125 • <i>Rolul retoricii</i> 127 • <i>Importanța suspendării judecății</i> 128 • <i>Importanța evitării disputelor</i> 130 • <i>Despre rezolvarea dezacordurilor</i> 132	
11. A fi sau a nu fi de acord cu un autor	136	
	<i>Prejudecată și judecată</i> 138 • <i>Judecând viabilitatea autorului</i> 140 • <i>Judecând exhaustivitatea autorului</i> 142 • <i>Al treilea stadiu al lecturii analitice</i> 144	
12. Ajutoare pentru citit.....	148	
	<i>Rolul experienței relevante</i> 149 • <i>Alte cărți ca formă de ajutor extrinsec</i> 151 • <i>Cum să folosim comentariile și rezumatele</i> 152 • <i>Cum să folosim cărțile de referință?</i> 154 • <i>Cum să folosim un dicționar?</i> 156 • <i>Cum să utilizăm o enciclopedie?</i> 159	
Partea a treia. Abordări ale diferitelor tipuri de lectură.....	165	
13. Cum să citim cărți practice	167	
	<i>Cele două feluri de cărți practice</i> 168 • <i>Rolul persuasiunii</i> 172 • <i>La ce se referă acordul în cazul cărților practice?</i> 174	
14. Cum să citim literatură imaginativă	177	
	<i>Cum să nu citim literatură imaginativă</i> 178 • <i>Reguli generale pentru citirea literaturii imaginative</i> 181	
15. Sugestii pentru a citi proză, piese de teatru și poeme	187	
	<i>Cum să citim povești</i> 189 • <i>O notă despre epopei</i> 193 • <i>Cum să citim piese de teatru</i> 194 • <i>O notă despre tragedie</i> 196 • <i>Cum să citim poezie lirică</i> 197	
16. Cum să citim istorie	203	
	<i>Caracterul eluziv al faptelor istorice</i> 204 • <i>Teorii ale istoriei</i> 206 • <i>Universalul în istorie</i> 207 • <i>Întrebări de pus unei cărți istorice</i> 209 • <i>Cum să citim biografii și autobiografii</i> 211 • <i>Cum să citim despre evenimentele curente</i> 215 • <i>O notă privitoare la rezumate</i> 218	
17. Cum să citim științe și matematică?.....	220	
	<i>Înțelegerea demersului științific</i> 221 • <i>Câteva sugestii pentru citirea cărților clasice de știință</i> 222 • <i>Înfruntând problema matematicii</i> 224 • <i>Cum să ne descurcăm cu matematica din cărțile științifice</i> 227 • <i>O notă despre știința populară</i> 229	
18. Cum să citim filosofie?.....	232	
	<i>Întrebările pe care le pun filosofi</i> 233 • <i>Filosofia modernă și marea tradiție</i> 236 • <i>Despre metoda filosofică</i> 237 • <i>Despre stilurile filosofice</i> 240 •	

	<i>Câteva ponturi pentru a citi filosofie</i> 244 • <i>Despre cum vă puteți hotărî</i> 248 • <i>O notă despre teologie</i> 249 • <i>Cum să citim cărțile „canonice“</i> 250
19.	Cum să citim științe sociale?252 <i>Ce este o știință socială?</i> 253 • <i>Aparenta ușurință a citirii științelor sociale</i> 255 • <i>Dificultăți în citirea științelor sociale</i> 256 • <i>A citi științe sociale</i> 258
	Partea a patra. Scopurile ultime ale lecturii261
20.	Al patrulea nivel al lecturii: lectura sintopică263 <i>Rolul inspecției în lectura sintopică</i> 266 • <i>Cei cinci pași ai lecturii sintopice</i> 268 • <i>Nevoia de obiectivitate</i> 274 • <i>Un exemplu de exercițiu în lectura sintopică: ideea de progres</i> 276 • <i>Despre sintopicon și despre felul cum trebuie folosit el</i> 279 • <i>Despre principiile care stau la baza lecturii sintopice</i> 282 • <i>Rezumat privitor la lectura sintopică</i> 284
21.	Cititul și dezvoltarea minții286 <i>Ce pot face pentru noi cărțile bune</i> 287 • <i>Piramida cărților</i> 289 • <i>Viața și dezvoltarea minții</i> 292
	Anexa A. O listă recomandată de lectură294
	Anexa B. Exerciții și teste pentru cele patru niveluri de lectură309
	<i>Index</i>358

Activitatea și arta de a citi

Aceasta este o carte pentru cititori și pentru cei care vor să devină cititori. În mod special, ea se adresează celor care citesc cărți. Mai mult, ea îi vizează pe aceia care prin citit urmăresc în principal obținerea unui grad superior de înțelegere. Prin „cititori“ înțeleg oameni încă obișnuiți care, așa cum se întâmplă cândva cu orice persoană educată și inteligentă, aspiră să obțină cea mai mare parte a informațiilor despre lume și cea mai profundă înțelegere a lucrurilor din textele scrise. Nu poți lua totul din ele, firește; chiar și înainte de apariția radioului și a televiziunii, o marte parte a informațiilor și a reprezentărilor despre lume se dobânda din discursuri orale sau din observație. Dar, pentru oamenii inteligenți și curioși, acest lucru n-a fost niciodată suficient. Știau de asemenea că trebuie să citească și asta au și făcut. Există astăzi un sentiment general că cititul nu mai este atât de folositor pe cât era cândva. Radioul și în special televiziunea au preluat multe dintre funcțiile textului scris, la fel cum fotografia a preluat anumite funcții ale picturii și artei grafice. Trebuie să admitem: televiziunea îndeplinește destul de bine o parte din aceste funcții; de exemplu, transmiterea vizuală a unor evenimente are un impact enorm. Abilitatea radioului de a ne furniza informații în timp ce facem altceva – de exemplu, în timp ce conducem mașina – este extraordinară și prin ascultarea lui se câștigă foarte mult timp. Dar este o întrebare cât se poate de serioasă dacă dezvoltarea mediilor comunicaționale moderne a sporit în mod semnificativ capacitatea noastră de a înțelege lumea în care trăim. Poate că acum știm mai multe despre lume decât știam înainte și, în măsura în care cunoașterea este o condiție a înțelegerii, acesta este un lucru bun. Dar cunoașterea nu este o condiție a înțelegerii într-o măsură atât de mare pe cât am crede; nu trebuie să

știi totul despre un fenomen pentru a-l *înțelege*. A cunoaște prea multe fapte reprezintă uneori un obstacol în calea înțelegerii, în aceeași măsură cu a ști prea puține fapte. Există un fel specific al nostru, al modernilor, de a ne lăsa bombardați cu fapte, iar acest lucru acționează în detrimentul înțelegerii.

Unul dintre motivele pentru care se întâmplă așa ceva este acela că toate mediile pe care le-am pomenit anterior sunt proiectate în așa fel încât să facă cititul să pară inutil (deși este doar o aparență). Standardizarea gândirii și a reprezentărilor despre lume este o preocupare de bază a unora dintre cele mai strălucite minți ale prezentului. Telespectatorului, ascultătorului radio, cititorului de reviste îi sunt prezentate ansambluri de elemente alese cu grijă – de la figuri retorice ingenioase până la date și statistici – pentru a-l ajuta „să-și facă o părere” cu privire la diverse chestiuni, cu minimum de efort și fără nicio dificultate. Dar standardizarea este realizată uneori atât de bine, încât privitorul, ascultătorul sau cititorul nu poate delibera în niciun fel. În loc de asta, înghite pe nemestecate o opinie preformată, cam în felul în care ar introduce o casetă într-un casetofon. Ajuns aici, nu-i rămâne decât să apese pe un buton și să „deruleze” caseta ori de câte ori i se pare că e cazul s-o facă. Și, în felul acesta, s-a descurcat onorabil fără a fi trebuit să gândească.

Cititul activ

Așa cum am spus încă de la început, ne vom preocupa în special de dezvoltarea abilității de a citi cărți. Iar regulile de citire a cărților, dacă sunt respectate și puse în practică, duc la o dezvoltare a abilității de a citi care poate fi aplicată la orice fel de material tipărit – ziare, reviste, pamflete, articole, mici opusculi și chiar texte publicitare. De vreme ce cititul, de orice fel, este o activitate, el trebuie să fie întotdeauna activ, măcar într-o anumită măsură. Cititul complet pasiv e imposibil; nu se poate citi cu ochii imobili și cu mintea complet adormită. Din moment ce punem în opoziție cititul activ cu cel pasiv, înseamnă că ne propunem, în primul rând, să atragem atenția asupra faptului că lectura poate fi mai mult sau mai puțin activă și că e cu atât mai bine cu cât este mai activă. Un cititor e mai bun decât altul exact în măsura în care devine capabil să fie mai activ și să depună mai mult efort. E mai bun dacă cere mai mult de la sine și de la textul din fața lui. Deși, tehnic vorbind, cititul absolut pasiv nu poate exista, mulți oameni par să creadă că, atunci când îl compară cu scrisul și vorbitul, care sunt în mod evident active, cititul, la fel ca ascultatul, e pasiv. Altfel spus, scriitorul sau oratorul trebuie să depună un